

Πιότρ Κροπότκιν, Είμαστε αρκετά καλοί να ζήσουμε ελεύθεροι;

Άρθρο στην εφημερίδα Freedom 21 Ιουνίου 1888

Μία από τις πιο συχνές ενστάσεις απέναντι στον κομμουνισμό είναι ότι οι άνθρωποι δεν είναι αρκετά ικανοί να ζήσουν κάτω από ένα κομμουνιστικό καθεστώς. Δεν θα υποταχθούν σε ένα υποχρεωτικό κομμουνισμό, αλλά δεν είναι ακόμα ώριμοι και για έναν ελεύθερο, Αναρχικό Κομμουνισμό. Οι αιώνες της ατομιστικής εκπαίδευσης έχουν καταστήσει τους ανθρώπους υπερβολικά εγωιστές. Η σκλαβιά, η υποταγή στον ισχυρό και η εργασία κάτω από το μαστίγιο της ανάγκης, τους κατέστησαν ακατάλληλους για μία κοινωνία όπου ο καθένας θα είναι ελεύθερος και που δεν θα αντιμετωπίζει κανένα καταναγκασμό, εκτός από την ευθύνη να τηρεί τις δεσμεύσεις που, με τη θέλησή του, ανέλαβε έναντι των υπολοίπων. Και αντίστοιχα την αποδοκιμασία τους εάν δεν εκπληρώσει τη δέσμευσή του. Ως εκ τούτου, μας λένε ότι μία ενδιάμεση μεταβατική κατάσταση στην κοινωνία είναι αναγκαία ως ένα βήμα προς τον κομμουνισμό.

Παλιές λέξεις σε ένα νέο σχήμα, λέξεις ειπωμένες και επαναλαμβανόμενες από την πρώτη προσπάθεια σε κάθε μεταρρύθμιση, πολιτική ή κοινωνική, σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία. Λέξεις που έχουμε ακούσει πριν ακόμα από την κατάργηση της δουλείας, λέξεις που έχουν ειπωθεί είκοσι και σαράντα αιώνες πριν, από εκείνους που τους αρέσει πολύ η προσωπική τους ηρεμία για να τους αρέσουν οι έντονες αλλαγές, που τους φοβίζει η τόλμη της σκέψης και που δεν έχουν υποφέρει αρκετά οι ίδιοι από αδικίες της σύγχρονης κοινωνίας, ώστε να νιώσουν τη βαθιά ανάγκη για λύση των νέων ζητημάτων.

Οι άνθρωποι δεν είναι αρκετά ικανοί για τον κομμουνισμό αλλά είναι αρκετά ικανοί για τον καπιταλισμό; Ίσως, αν όλοι οι άνθρωποι ήταν καλόκαρδοι, ευγενικοί και δίκαιοι, δεν θα εκμεταλλεύονταν ο ένας τον άλλον, παρόλο που θα είχαν τα μέσα να το κάνουν. Με τέτοιους ανθρώπους η ατομική ιδιοκτησία του κεφαλαίου δεν θα αποτελούσε κίνδυνο. Ο καπιταλιστής θα έσπευδε να μοιραστεί τα κέρδη του με τους εργάτες και οι καλύτερα αμειβόμενοι εργαζόμενοι, με αυτούς υπέφεραν από περιστασιακά προβλήματα. Αν οι άνθρωποι ήταν προνοητικοί δεν θα παρήγαγαν βελούδο και είδη πολυτελείας, τη στιγμή που το φαγητό είναι περιζήτητο στις καλύβες. Δεν θα έχτιζαν παλάτια την ώρα που υπάρχουν παράγκες.

Αν οι άνθρωποι είχαν ένα βαθιά ανεπτυγμένο αίσθημα δικαιοσύνης δεν θα καταπίεζαν άλλους ανθρώπους. Οι πολιτικοί δεν θα εξαπατούσαν τους ψηφοφόρους τους. Το κοινοβούλιο δεν θα ήταν γεμάτο φλυαρία και απάτη. Οι αστυνομικοί του Charles Warren's θα αρνούνταν να ξυλοκοπήσουν τους ομιλητές και το κοινό στην πλατεία Trafalgar. Και αν οι άνθρωποι είχαν γενναιότητα, αυτοσεβασμό και λιγότερο εγωισμό, ακόμα και ο χειρότερος καπιταλιστής δεν θα ήταν επικίνδυνος. Οι εργάτες θα τον είχαν ήδη υποβιβάσει σε ένα ρόλο απλού συντρόφου-διαχειριστή. Ακόμα και ένας βασιλιάς δεν θα ήταν επικίνδυνος, γιατί οι άνθρωποι θα τον θεωρούσαν έναν τύπο ανίκανο να κάνει μια χρησιμότερη δουλειά και ως εκ τούτου θα του είχε ανατεθεί να υπογράψει κάποια ηλίθια χαρτιά και να τα στέλνει σε άλλους ανίκανους που αποκαλούν τους εαυτούς τους βασιλιάδες.

Αλλά οι άνθρωποι δεν είναι οι ελεύθερα σκεπτόμενοι, ανεξάρτητοι, προνοητικοί, συμπονετικοί και γεμάτοι αγάπη τύποι, όπως θα θέλαμε να τους δούμε. Και ακριβώς για αυτό το λόγο δεν πρέπει να συνεχίζουν να ζουν κάτω από το παρόν σύστημα που τους επιτρέπει να καταπιέζουν και να εκμεταλλεύονται ο ένας τον άλλον. Πάρτε για παράδειγμα εκείνους τους καταρρακωμένους ναύτες που παρέλασαν την περασμένη Κυριακή στους δρόμους και υποθέστε ότι ένας από αυτούς είχε κληρονομήσει 1000 λίρες από έναν αμερικανό θείο του. Με αυτές τις χίλιες λίρες σίγουρα δεν θα ξεκινούσε έναν παραγωγικό συνεταιρισμό για ένα σωρό εξαθλιωμένους ναύτες, προκειμένου να βελτιώσει την κατάστασή τους. Θα γίνει ένα αφεντικό που θα εκμεταλλεύεται τον ιδρώτα τους. Και έτσι μπορούμε να πούμε ότι σε μια κοινωνία που οι άνθρωποι είναι τόσο κακοί, όσο αυτός ο κληρονόμος, θα του είναι πολύ δύσκολο να περιτριγυρίζεται από εξαθλιωμένους ναύτες. Από τη στιγμή που θα έχει τη δυνατότητα, θα τους τους κάνει να ιδρώσουν. Ενώ αν αυτοί οι ίδιοι ναύτες, είχαν μία εξασφαλισμένη ζωή από τις Κομμουνιστικές δομές, κανένας από αυτούς δεν θα ιδρώνε για να πλουτίσει ο πρώην σύντροφός τους. Και το νέο αφεντικό δεν θα μπορούσε να γίνει το κτήνος, που σίγουρα θα γινόταν αν συνέχιζε να είναι αφεντικό.

Μας έχουν πει ότι είμαστε πολύ δουλικοί, πολύ ονομπ για να υπάρχουμε σε ελεύθερες δομές. Αλλά λέμε ότι επειδή ακριβώς είμαστε πολύ δουλικοί, οφείλουμε να μην παραμείνουμε άλλο κάτω από τις υπάρχουσες δομές, που ευνοούν την ανάπτυξη της δουλικότητας. Βλέπουμε ότι οι Βρετανοί, οι Γάλλοι και οι Αμερικάνοι παρουσιάζουν την πιο αηδιαστική δουλικότητα στους Gladstone, Boulanger και Gould. Και καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι σε μία ανθρωπότητα που ήδη είναι εμποτισμένη με τέτοια δουλοπρεπή ένστικτα, είναι πολύ κακό τα πλήθη να στερηθούν βίαια την ανώτατη εκπαίδευση και να υποχρεώνονται να ζήσουν στην παρούσα ανισότητα του πλούτου, της εκπαίδευσης και της γνώσης. Η υψηλή κατάρτιση και οι ίσες συνθήκες είναι τα μόνα μέσα για την καταστροφή των επίκτητων δουλικών ενστίκτων. Και δεν θα μπορούμε να καταλάβουμε πως τα

δουλικά ένστικτα αποτελούν το επιχείρημα για τη συνέχιση, έστω και για μια μέρα παραπάνω, της ανισότητας, της άρνησης να υπάρχουν ίσοι κανόνες για όλα τα μέλη της κοινότητας.

Ο χώρος μας είναι περιορισμένος αλλά αν υποβάλουμε στην ίδια ανάλυση κάθε πτυχή της κοινωνικής μας ζωής, θα δούμε ότι το παρόν καπιταλιστικό, εξουσιαστικό σύστημα είναι απολύτως ακατάλληλο για μία κοινωνία τόσο αλόγιστων, άπληστων, εγωκεντρικών και δουλικών ατόμων, όπως είναι τώρα. Ως εκ τούτου όταν ακούμε κάποιους να λένε ότι οι Αναρχικοί φαντάζονται τους ανθρώπους πολύ καλύτερους από αυτό που είναι, αναρωτιόμαστε πώς γίνεται έξυπνοι άνθρωποι να επαναλαμβάνουν αυτή την ανοησία. Μήπως δεν λέμε συνεχώς ότι το μόνο μέσο που καθιστά το άτομο λιγότερο αρπακτικό και εγωιστή, λιγότερο φιλόδοξο και λιγότερο δουλικό ταυτόχρονα, είναι η εξάλειψη αυτών των συνθηκών που ευνοούν την ανάπτυξη του εγωισμού, της δουλοπρέπειας και της φιλοδοξίας; Η μόνη διαφορά μας με εκείνους που έχουν την παραπάνω ένσταση είναι αυτή: Εμείς δεν μεγαλοποιούμε, όπως κάνουν αυτοί, τα χειρότερα ένστικτα των μαζών, και δεν παραβλέπουμε τα ίδια ένστικτα στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις. Επιμένουμε ότι οι εξουσιαστές και οι εξουσιαζόμενοι έχουν αλλοιωθεί από την εξουσία. Οι εκμεταλλευτές και οι εκμεταλλεόμενοι έχουν αλλοιωθεί από την εκμετάλλευση. Ενώ οι αντίπαλοί μας φαίνεται να παραδέχονται ότι υπάρχει μία ελίτ -οι εξουσιαστές, τα αφεντικά, οι ηγέτες - που με χαρά εμποδίζουν αυτούς τους κακούς ανθρώπους - τους εξουσιαζόμενους, τους εκμεταλλεόμενους - να γίνουν ακόμα χειρότεροι απ ότι είναι.

Εδώ είναι η διαφορά, και μάλιστα πολύ σημαντική. Εμείς παραδεχόμαστε τις ατέλειες τις ανθρώπινης φύσης, αλλά δεν κάνουμε καμία εξαίρεση για τους εξουσιαστές. Αυτοί το κάνουν, κάποιες φορές και ασυνείδητα. Και επειδή εμείς δεν κάνουμε καμία εξαίρεση, μας αποκαλούν ονειροπόλους και μη-ρεαλιστές.

Μια παλιά διαμάχη μεταξύ των “ρεαλιστών” και των “μη-ρεαλιστών”, των αποκαλούμενων «Ουτοπιστών». Μια διαμάχη που επανέρχεται στη επιφάνεια με κάθε προτεινόμενη αλλαγή, και που πάντα λήγει με την απόλυτη ήττα αυτών που αυτοαποκαλούνται ρεαλιστές.

Πολλοί από εμάς θυμόμαστε τη μεγάλη διαμάχη που υπήρχε στην Αμερική πριν από την κατάργηση της δουλείας. Όταν υποστηρίχθηκε η πλήρης χειραφέτηση των νέγρων, οι “ρεαλιστές” συνήθιζαν να λένε πως εάν οι νέγροι δεν ήταν πια υποχρεωμένοι να δουλεύουν κάτω από τα μαστίγια των ιδιοκτητών τους, δεν θα δούλευαν καθόλου και σύντομα θα γίνονταν βάρος για την κοινότητα. Είχαν πει ότι τα χοντρά μαστίγια θα μπορούσαν να απαγορευτούν, και το πάχος των μαστιγίων θα μπορούσε σταδιακά να μειώνεται σε μισή ίντσα τη φορά και αργότερα σε λίγα δέκατα της ίντσας, αλλά όπως και να χει κάποιο είδος μαστιγίου έπρεπε να διατηρηθεί. Και όταν οι υπέρμαχοι της κατάργησης της δουλείας λέγανε – όπως ακριβώς λέμε σήμερα- ότι η χαρά της εργασιακής παραγωγής, θα ήταν πολύ πιο ισχυρό κίνητρο για να εργαστούν από ένα χοντρό μαστίγιο. “Ανοησίες”, τους απάντησαν- όπως μας λένε τώρα. “Δεν έχετε ιδέα για την ανθρώπινη φύση! Τόσα χρόνια σκλαβιάς τους έχουν κάνει αλόγιστους, τεμπέληδες και σκλάβους και η ανθρώπινη φύση δεν μπορεί να αλλάξει μέσα σε μια μέρα. Έχετε φυσικά τις καλύτερες προθέσεις, αλλά αυτό που ισχυρίζεστε δεν είναι εφικτό.”

Οι “ρεαλιστές” λοιπόν για πολύ καιρό, είχαν το δικό τους σχέδιο για την σταδιακή χειραφέτηση των νέγρων. Δυστυχώς όμως το πλάνο τους αποδείχθηκε μη πρακτικό και ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος - ο πιο αιματηρός που έχει καταγραφεί. Όμως ο πόλεμος είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση της δουλείας, χωρίς καμία μεταβατική περίοδο - και για δείτε, χωρίς καμία από τις τρομερές συνέπειες που προβλέπονταν από τους “ρεαλιστές”. Οι νέγροι δουλεύουν, είναι εργατικοί, υπομονετικοί και προνοητικοί και το μόνο αρνητικό που μπορούμε να πούμε, είναι ότι το σχέδιο που υποστηρίχθηκε και από τη αριστερή πτέρυγα του ουτοπιστικού στρατοπέδου – η πλήρης ισότητα και τα προνόμια γής- δεν έγινε αντιληπτό ως αναγκαίο: θα είχαμε γλιτώσει από πολλά προβλήματα τώρα.

Περίπου την ίδια περίοδο, μια παρόμοια διαμάχη μαίνονταν στην Ρωσία και η αιτία ήταν η ίδια. Εκεί υπήρχαν περίπου είκοσι εκατομμύρια δουλοπάροικοι. Για πολλές γενιές ήταν κάτω από τον ζυγό των ιδιοκτητών τους. Είχαν μαστιγωθεί, επειδή δεν όργωσαν καλά το έδαφος, επειδή δεν είχαν καθαρά τα νοικοκυριά τους, επειδή τα ρούχα τους ήταν ατελή, επειδή δεν πάντρεψαν γρήγορα τα παιδιά τους. Είχαν μαστιγωθεί για τα πάντα. Η δουλικότητα και η απρονοησία ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά τους.

Τώρα ήρθαν οι “ουτοπιστές” και ζήτησαν τίποτα λιγότερο από τα παρακάτω: απόλυτη ελευθερία των δουλοπάροικων, άμεση κατάργηση κάθε υποχρέωσης του δούλου προς τον αφέντη. Και κατ’ επέκταση: Άμεση κατάργηση της δικαιοδοσίας του αφέντη και παραίτησή του από όλες τις υποθέσεις για τις οποίες ως τώρα αποφάσιζε και εκδίκασε, και παράδοσή τους σε αγροτικά δικαστήρια εκλεγμένα από αγρότες, με την εκδίκηση να γίνεται όχι βάσει της νομοθεσίας που δεν γνωρίζουν αλλά βάσει των άγραφων νόμων τους. Αυτό λοιπόν ήταν το ουτοπικό σχέδιο του ουτοπικού στρατοπέδου και είχε θεωρηθεί ως πλήρης ανοησία από τους ρεαλιστές.

Ευτυχώς, εκείνη την εποχή στη Ρωσία υπήρξε μια γερή δόση ουτοπίας στην ατμόσφαιρα, και διατηρήθηκε με την ουτοπική διάθεση των αγροτών, οι οποίοι εξεγέρθηκαν με μαδέρια ενάντια σε όπλα, και αρνήθηκαν να υποταχθούν παρά τις σφαγές, και ως εκ τούτου επέβαλλαν την ουτοπία σε τέτοιο βαθμό ώστε να αναγκάσουν τον Τσάρο να υπογράψει το σχέδιό τους, το οποίο παραμένει ελλιπές σε ένα βαθμό. Οι περισσότεροι “ρεαλιστές” έσπευσαν να φύγουν από τη Ρωσία, λίγες μέρες μετά τη δημοσίευση του “ουτοπικού σχεδίου”, για να μην αποκεφαλίστούν.

Όλα κυλούσαν αρκετά ομαλά παρά τα λάθη που συνεχίζονταν να διαπράττονται από τους “ρεαλιστές”. Αυτοί οι σκλάβοι, οι οποίοι φημολογούνταν ότι ήταν αλόγιστα, εγωιστικά τέρατα, και άλλα τέτοια, επέδειξαν τόσο καλή αντίληψη και οργανωτική ικανότητα, που ξεπέρασαν και τις προσδοκίες των μεγαλύτερων ουτοπιστών και τρία χρόνια μετά την Χειραφέτηση, η γενική φυσιογνωμία των χωριών είχε αλλάξει εντελώς. Οι δούλοι γίνονταν άνθρωποι!

Οι “ουτοπιστές” κέρδισαν τη μάχη. Απέδειξαν ότι αυτοί είναι οι πραγματικοί ρεαλιστές, και αυτοί που υποκρίνονταν τους ρεαλιστές ήταν ηλίθιοι. Και η μόνη λύπη που εκφράζεται σήμερα από όλους όσους ξέρουν τι σημαίνει ρωσική αγροτιά, είναι ότι έγιναν πολλές παραχωρήσεις σε αυτούς τους ηλίθιους και στενόμυαλους εγωιστές - που είχε ως αποτέλεσμα η πρόταση της αριστερής πτέρυγας του ουτοπικού στρατοπέδου, να μην ακολουθηθεί συνολικά.

Δεν μπορούμε να δώσουμε περισσότερα παραδείγματα. Αλλά καλούμε όσους θέλουν να επιχειρηματολογήσουν στους εαυτούς τους, να διαβάσουν την ιστορία όλων των μεγάλων κοινωνικών αλλαγών που συνέβησαν στην ανθρωπότητα, από την άνοδο της Κομμούνας στην Μεταρρύθμιση και μέχρι τις μέρες μας. Θα δούνε ότι η ιστορία δεν είναι τίποτα περισσότερο από έναν αγώνα μεταξύ των εξουσιαστών και των εξουσιαζόμενων, των καταπιεστών και των καταπιεσμένων, στον οποίο το “ρεαλιστικό στρατόπεδο” είναι πάντα στο πλάι των εξουσιαστών και των καταπιεστών, ενώ το “ουτοπικό στρατόπεδο” είναι δίπλα στους καταπιεσμένους και θα δούνε ότι ο αγώνας πάντα τελειώνει με μία τελική ήττα του στρατοπέδου των ρεαλιστών, μετά από μεγάλη αιματοχυσία και δυστυχία, εξ αιτίας αυτού που αποκαλούν “ρεαλιστική λογική”.

Αν λέγοντας ότι είμαστε ουτοπιστές οι αντίπαλοί μας εννοούν, ότι προβλέπουμε την πορεία των γεγονότων καλύτερα από τους ρεαλιστές κοντόφθαλμους δειλούς, τότε έχουν δίκιο. Αλλά εάν εννοούν ότι αυτοί, οι “ρεαλιστές”, κάνουν καλύτερη εκτίμηση των γεγονότων, τότε τους παραπέμπουμε στην ιστορία και τους ζητάμε να δούν τι μας διδάσκει, πριν ξεκινήσουν τους αλαζονικούς τους ισχυρισμούς.

Πηγή: theanarchistlibrary.org

Μετάφραση-επιμέλεια: Ελευθεριακή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη